

Beslutningsforslag nr. B 30. Fremsat den 19. februar 1982 af Marianne Bentsen-Pedersen (SF), Lilli Gyldenkilde (SF), Holger Nielsen (SF), Riishøj (SF) og Ebba Strange (SF)

Forslag til folketingsbeslutning om betalt uddannelse i arbejdstiden

Folketinget opfordrer regeringen til at fremsætte lovforslag om betalt uddannelse i arbejdstiden efter følgende retningslinjer:

1) *Uddannelsesret*

Alle beskæftigede og arbejdsløse har ret til løbende at modtage undervisning med bevarelse af fuld løn, henholdsvis arbejdsløshedsdagpenge, efter nedenstående regler.

Undervisningen gennemføres i arbejdstiden og finansieres enten af det offentlige eller af private arbejdsgivere.

2) *Beskæftigede*

a. Alle beskæftigede har ret til at deltage i uddannelse. Mindst 10 pct. af de beskæftigede på en virksomhed skal løbende kunne deltage.

b. Alle beskæftigede optjener uddannelsesret efter samme princip som ferieoptjening. Der optjenes maksimalt 120 timer på årsbasis. Den enkelte beskæftigede modtager årligt et bevis på det optjente antal uddannelses timer. Både offentlige og private arbejdsgivere betaler fuld løn under undervisningen. Udgifterne til undervisningen dækkes af arbejdsgiverne, såvel offentlige som private, og undervisningen tilrettelægges af klubberne/den lokale fagbevægelse, jævnfør punkt 3.

c. Beskæftigede, der er fyldt 25 år og ikke har modtaget 12 års undervisning, har alt efter omfanget af tidligere skolegang, alder og anciennitet ret til med orlov fra deres arbejdsplads at modtage den manglende undervisning med bevarelse af fuld løn. Denne undervisning skal ligge ud over de 120 timers undervisning (maksimalt); som under alle omstændigheder optjenes i henhold til punkt 2, litra b. Der gives efter den beskæftigedes ønske orlov fra en uge og op til et år. Undervisningstilbuddene omfatter folkeskolens 8.

og 9. klasse, HF og studenterkurser samt andre faglige og teoretiske uddannelser og kurser. Udgifterne til undervisningen dækkes af det offentlige. Lønnen udbetales af kommunerne og finansieres af staten.

d. Alle beskæftigede kan, efter endt undervisning, vende tilbage til deres seneste arbejdsplads. Mens beskæftigede er under uddannelse, følger deres aflønning den overenskomst, de er omfattet af. Deltagelse i uddannelse skal ligestilles med effektiv arbejdstid, hvad angår erhvervelse af ret til sociale ydelser og andre rettigheder, som beskæftigelsesforholdet normalt giver adgang til.

3) *Uddannelsesfond og undervisning i arbejdspladsregie*

Der oprettes en uddannelsesfond. Både private og offentlige arbejdsgivere indbetaler løbende gennem året et uddannelsesbidrag til dækning af lærerløn, undervisningsmaterialer, lokaleleje, administration m. v. Bidraget beregnes på grundlag af antallet af ansatte.

Med Landsorganisationen i Danmark og fagforbundene som formidlende led sikres tilrettelæggelsen af uddannelses tilbuddene efter følgende retningslinjer:

Klubben/fællesklubben på den enkelte virksomhed/institution opstiller de uddannelses tilbud, som skal tilrettelægges i arbejdspladsregie. Tilbuddene finansieres af uddannelsesfonden. På mindre virksomheder/institutioner går klubberne og den lokale fagbevægelse branchevis sammen om at opstille uddannelses tilbuddene, der finansieres gennem en sammenlægning af tilrettelæggernes økonomiske krav på uddannelsesfonden. Deltagerne vælger frit mellem tilbuddene inden for deres branche. Klubberne/den lokale fagbevægelse fastlægger tilbuddenes

form, indhold og varighed og ansætter lærerne. Den endelige udformning af hvert tilbud sker i et samarbejde mellem lærer og deltagere.

4) Arbejdsløse

Gældende regler for kursusdeltagelse med bevarelse af dagpenge opretholdes, dog med nedenstående udvidelser:

a. Arbejdsløse, som er fyldt 25 år, og ikke har modtaget 12 års undervisning, har ret til at følge den manglende undervisning med bevarelse af dagpenge. Udbuddet skal være det under punkt 2, litra c nævnte. Der oprettes blandede hold af arbejdsløse og beskæftigede.

b. Alle arbejdsløse har, med bevarelse af dagpenge, ret til løbende at deltage i undervisning tilrettelagt i arbejdspladsregie.

c. Alle arbejdsløse kan, med bevarelse af dagpenge, gennemføre selvstudier med ret til

at indstille sig til ordinær eksamen inden for de studier/fag, hvor dette endnu kræves.

Arbejdsløse optjener desuden uddannelsesret på lige fod med beskæftigede, dvs. maksimalt 120 timer om året. Herom gælder:

Hvis denne uddannelsesret ikke er fuldt udnyttet, kan den medtages i et beskæftigelsesforhold. Den undervisning, som følges i arbejdsløshedsperioden, skal registreres som et forbrug af den optjente uddannelsesret. Så længe dette forbrug pågår, skal de arbejdsløse ikke være omfattet af arbejdsløshedslovens bestemmelser om at stå til rådighed for arbejdsmarkedet.

Desuden skal grundlaget for at anvende bistandslovens § 42 udvides, så forældre, der er arbejdsløse, enlige og forsørgelsespligtige og uden egentlig erhvervsmæssig uddannelse, får ret til hjælp til at gennemføre kompetencegivende uddannelse.

Udgifterne til undervisning af arbejdsløse afholdes af det offentlige.

Bemærkninger til forslaget

Generelle bemærkninger

1) Uddannelse – og dermed viden – giver større indsigt i de sammenhænge, som den enkelte er involveret i. Viden giver grundlag for hurtigt at skaffe sig yderligere indsigt samt for at tage stilling og for at handle.

Dette forslag sigter på, at voksne lønarbejdere og arbejdsløse skal have mulighed for at tilegne sig viden og på, at deltagerne i vid udstrækning selv kan bestemme indholdet i uddannelserne. Herefter er det op til deltagerne selv at skaffe sig netop den viden, de ønsker. Indtil nu har beskæftigede næsten kun kunnet følge undervisning i fritiden og uden løn. Det nye i dette forslag er, at nu kan beskæftigede følge undervisning i arbejdstiden og med løn.

2) Det må skønnes, at der i dag er omkring 800.000 lønarbejdere, som kun har 7 års skolegang, og omkring 1.500.000, som har under 12 års kompetencegivende uddannelse.

En undersøgelse foretaget af socialforskningsinstituttet om »Voksenuddannelse« viser, at mange lønarbejdere har et ønske om både at få styrket en række kvalifikationer, der knytter sig til arbejdet, samt om undervisning i samfundsforhold og øget medbestemmelse. Der er næppe tvivl om, at ønskerne om uddannelse blandt de beskæftigede vil blive forstærket, når en forudsætning for deltagelse er, at lønnen kan bevares. Den forudsætning var ikke med i undersøgelsen.

Deltagelse i uddannelse efter dette forslag må ikke afskære folk fra at deltage i fagbevægelsens interne uddannelsessystem (FIU).

3) Der er i dag over 300.000 arbejdsløse. Forslaget har en betydelig beskæftigelseseffekt, som skønnes at ligge på omkring 100.000 inklusive nyansatte lærere.

En så omfattende ordning kan naturligvis ikke starte med et slag. Det foreslås, at den bygges op over en årrække, så der i 1982 bliver 20.000 under uddannelse og i 1983 40.000. Beskæftigelsesforbedringen forventes at være det halve af disse tal.

De med dårligst uddannelsesbaggrund og størst anciennitet i fagforeningen skal først have tilbudt uddannelse.

Beskæftigelsen forventes altså at blive forbedret med 10.000 i 1982 og 20.000 i 1983.

Forslaget sigter også på at give arbejdsløse bedre uddannelsesmuligheder uden dog at fastholde nogen i arbejdsløshed. Men indtil nu er der hverken gennemført et systemskifte eller tilrettelagt en økonomisk politik på lønarbejdernes betingelser, som afskaffer arbejdsløsheden. Derfor må arbejdsløse have mulighed for at foretage sig noget aktivt og meningsfuldt sammen med andre mennesker fremfor at blive bundet til isolation.

Her og nu gælder det om at bekæmpe arbejdsløsheden og dens dårlige sider. Derfor vil ret til uddannelse i arbejdstiden med bevarelse af løn og udvidede muligheder for, at arbejdsløse med bevarelse af dagpenge også kan tage uddannelse, mindste trykket fra arbejdsløsheden. Samtidig får arbejderklassen muligheder for at dygtiggøre sig.

4) Konvention nr. 140 og henstilling nr. 148 om betalt frihed til uddannelse fra ILO (Den Internationale Arbejdsorganisation) har både Landsorganisationen i Danmark og Dansk Arbejdsgiverforening stemt for ved tagelsen den 24. juni 1974. Konventionen taler bl. a. om, at der skal ydes »betalt frihed til uddannelse med henblik på: a) oplæring på ethvert niveau, b) almen, social eller samfundsrettet uddannelse, c) uddannelse i fagforeningsvirksomhed«. Det foreliggende forslag kan således ses som en dansk udfyldning af ILO-konventionen nr. 140 fra 1974.

5) For at forslaget kan udnyttes i fuldt omfang, også af svage grupper, især kvinderne, må der ud over det ganske land sikres gratis børnepasningsmuligheder, så ingen af den grund forhindres i at blive uddannet.

Bemærkninger til forslagens enkelte punkter

Ad 1

Uddannelsesretten skal give bedre uddannelsesmuligheder for folk med tilknytning til arbejdsmarkedet. Andre voksne, nemlig pensionister og hjemmearbejdende, kan fortsat enten starte kompetencegivende uddannelse på normal vis eller følge undervisning i henhold til fritidslovgivningen.

Ad 2

Omkring 2 mill. lønarbejdere er i beskæftigelse i Danmark i dag. De skal ifølge forslaget alle sammen i løbet af et år under uddannelse i op til 120 timer. Det bør ske efter tur, sådan at der hele tiden er 200.000 under uddannelse, inklusive dem, der er på uddannelse efter reglen i punkt 2, litra c.

Det antages, at en helårsarbejder har 1840 timers arbejde om året. Reglen i punkt 2, litra b medfører, at der hele tiden vil være omkring 130.000 deltagere i 120-timers kurser. $(120/1.840 \times 100 \text{ pct.} = 6,5 \text{ pct.})$ Tages 6,5 pct. af 2 millioner, bliver resultatet ca. 130.000). Selv om det kaldes kurser, kan det ikke på forhånd udelukkes, at de 120 timer lægges med 4 ugentlige timer i 30 uger, og heller ikke, at der behandles flere emner i løbet af de 120 timer. Deltagelse i 120-timers kurserne skal være et tilbud. Til fordeling på landsplan bliver omkring 70.000 årspladser tilbage.

Disse skal ifølge reglen i punkt 2, litra c være helårspladser. De skal tilbydes beskæftigede med mindre end 12 års undervisning og længst anciennitet. Hvis nogle står lige med hensyn til anciennitet, skal den med højest alder først have tilbuddet. Anciennitet måles ved længden af medlemskab af fagforening.

»Mindst 10 pct.-reglen« gælder således på den enkelte virksomhed: Alle har ret til maksimalt 120-timers kursus om året. Derfor vil kun 6,5 pct. løbende være i uddannelse på virksomheder, hvor der ikke er uddannelse efter punkt 2, litra c. Derimod kan mere end 10 pct. løbende deltage i undervisning på virksomheder, hvor der er mange under uddannelse efter punkt 2, litra c. Det skal slås fast, at på virksomheder, hvor der er forholdsvis mange under uddannelse efter punkt 2, litra c, mister resten ikke retten til at deltage i 120-timers kurserne.

Beskæftigelseseffekten af forslaget antages som nævnt at være på omkring 100.000 inklusive de lærere, der skal nyansættes. Beskæftigelseseffekten bestemmes bl. a. af virksomhedsstrukturen (med hensyn til størrelsen) og graden af arbejdsdeling, især på den enkelte virksomhed. (I dagens Danmark har arbejderklassen ingen indflydelse på disse ting.) Endelig bestemmes beskæftigelseseffekten af,

hvordan arbejderne på den enkelte virksomhed placerer deres deltagelse i 120-timers kurserne tidsmæssigt i forhold til hinanden. Den endelige tilrettelæggelse vil sikkert ske ud fra flere hensyn, bl. a. familiemæssige, kapacitetsmæssige, pædagogiske samt hensynet til beskæftigelsen.

De beskæftigede, der kommer ind under punkt 2, litra c, skal også have mulighed for årligt at følge et 120-timers kursus efter reglerne i punkt 2, litra b. Desuden kan de vælge varigheden af uddannelsen under orlov. Der er bredde i valgmuligheden. Nemlig fra en uge og op til et år (fratrullet ferie og 120-timers kursus eller 120-timers arbejde). Bredden i valgmuligheden er begrundet i en forventning om, at punkt 2, litra c-folkene vil have en meget forskellig motivation for uddannelse. Forslaget prøver således at tilgodese både dem med forholdsvis lille uddannelsesmotivation og dem med en stor. De formodentlig få, der vælger en uddannelse, som strækker sig over 2-3 år, skal have mulighed for at gennemføre denne uden afbrydelse. Dette gælder kun, hvis man ikke støder på loftet for 12 års uddannelse. Når dette nås, falder retten til orlov jo bort. Det bemærkes, at de 70.000 årspladser, der er til rådighed for dem, der er på uddannelse efter punkt 2, litra c, er langt flere end det antal, der årligt forlader arbejdsmarkedet. Det er derfor sandsynligt, at punkt 2, litra c-ordningen vil kunne opfange alle, der ønsker op til 12 års undervisning, inden de forlader arbejdsmarkedet. Efterhånden vil der ikke være tilstrækkeligt med interesserede til at besætte alle 70.000 årspladser. I takt hermed udvides antallet af uddannelsestimer, som beskæftigede årligt kan optjene ret til. Der udvides gradvis til 184 timer årligt.

Uddannelsestilbuddene i punkt 2, litra c, skal indholdsmæssigt dække folkeskolen og ungdomsuddannelserne (gymnasium/HF og EFG) samt specialarbejderuddannelse, faglig efteruddannelse og særligt tilrettede kurser godkendt af undervisningsministeriet. Rigtigt tilrettelagt vil store dele af undervisningen således blive kompetencegivende, men undervisningen skal gennemføres tværfagligt og projektorienteret. Den skal tage udgangspunkt i og være tilrettelagt under hensyntagen til deltagerens erfaringer, hvorfor punkt 2, litra c-folkene samles i hold.

Udbuddet vil i en vis udstrækning også omfatte videregående uddannelse, idet der ved dispensation skal gives adgang for beskæftigede med erfaringer, som er anvendelige ved videregående uddannelse. F. eks. vil nogle beskæftigede kunne være interesserede i at følge undervisning inden for samfundsfag, økonomi og jura. Endvidere bør der

åbnes mulighed for, at punkt 2, litra c-folk fra en eller flere arbejdspladser branchevis kan gå sammen på kurser godkendt af undervisningsministeriet eller arbejdsministeriet (direktoratet for arbejdsmarkedsuddannelserne). Der skal dog være én undtagelse for reglen om, at det offentlige skal betale lønnen for folk, der deltager i orlovsundervisningen: lærlingene. Her skal arbejdsgiverne igennem Arbejdsgivernes Elevrefusion (AER) betale praktikpladser og skoleophold til EFG-lærlinge, og basisårslønnen på EFG genindføres. Ingen må på grund af frygt for at miste jobbet, lønnen eller andre rettigheder undlade at søge uddannelse. Derfor bestemmelsen i punkt 2, litra d.

Ad 3

Der bidrages i alle virksomheder/institutioner med samme beløb pr. årsansat. Men sådan, at beløbet indbetales måned for måned til uddannelsesfonden. LO ansætter fondens administrative personale. Med institution menes offentlige arbejdspladser af enhver art.

Optjening af uddannelsesret i henhold til punkt 2, litra b, er individuel, mens forbruget af de af klubben/den lokale fagbevægelse tilrettelagte uddannelsesstilbud er kollektivt. Uddannelsesretten kan således flyttes fra en virksomhed til en anden og fra branche til branche. Tilrettelæggeren af un-

dervisningen har et økonomisk krav på fonden i henhold til den samlede uddannelsesret, som alle ansatte har på et givet tidspunkt. På basis af oplysninger om denne skal fonden udbetale (à conto) midler til tilrettelæggeren. Hvis der sker ændringer i den samlede uddannelsesret undervejs, foretages der en endelig afregning på grundlag af dokumentation, når det pågældende kursus er afsluttet.

Ad 4

Det er vigtigt, at arbejdsløse kan bevare det økonomiske grundlag under deltagelse i uddannelse. Men forslaget udelukker, at nybagte studenter efter kort tid på arbejdsmarkedet kan gennemføre en universitetsuddannelse med bevarelse af dagpenge. Derfor er grænserne trukket, som tilfældet er. Med gældende regler (1. afsnit) sigtes til arbejdsdirektoratets cirkulære af 27. juni 1979 om bevarelse af dagpenge under kursusdeltagelse samt de muligheder, som også arbejdsløse har for at deltage i undervisning i henhold til fritidslovgivningen.

Arbejdsløse, der får en uddannelsesplads i den private sektor, medtager fra staten et uddannelsesbidrag, som indbetales til fonden, hvormed der er skabt økonomisk dækning for udgifterne til den undervisning, som den pågældende arbejdstager følger.